

emberi dráma, amit Camus olyan nagy mértékű tartással és mesteri egyszerűséggel mondott el.

E kisregénynek már megvan a maga helye korunk szellemi jelenségei között.

Lényegeset és jellemzőt mond el a mai kor polgári társadalmáról és az ember-ről, aki abban élni kényszerül. A szó legszorosabb értelmében is kor- és kör-kép.

Menedék a szörnyű idők elől

Bori Imre

**SZERB ANTAL: SZÁZ VERS,
MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ,
BUDAPEST, 1957**

„Kedves olvasó, légy régimódi. sze-rezd be a kapszos albumot és írd bele a legszebb verseket, amelyekkel utadon találkozol; hidd el, nem kárba vesztett idő, amit ezzel töltesz. Írd tele a kapszos albumot és tedd el vagy vidd magaddal. Ki tudja, mit tudsz megmenteni ezekben a szörnyű időkben, és ki tudja, mit tudsz megmenteni ifjúságod-ból, amely nem kevésbé rohamos tem-póban szokott elnyargalni, mint a ro-hanó idők. De ha kedves verseid veled lesznek, nem maradsz üres kézzel üres ég alatt.” (1944.)

Igy ír a kötet bevezetőjében Szerb Antal, halálsejtelmekkel tele ilyen módon próbált védekezni a második világhábo-rúban a fasizmus fenyegető veszélye el-len. Jellemző módon versekkel bátyáza-t körül magát, s mint annyian, az életnek ezeket a túlságosan szelídnek bizonyult fegyvereit szegezték szembe a fasizmus halált árasztó borzalmaival. Szerb Antal humanista volt, a Rotter-dami Erasmusok fajtájából, aki úgy látszik, nem tudott mással védekezni, mint a szellem, a humánus szelídség-vel. Pedig akkor nem ez kellett volna, hanem az a „fegyveres jóság,” amit egy jugoszláv költő emlegetett nemrégén. Fegyver és harc, amit annyian vallot-tak Európában.

Szerb Antal tehát száz verset gyűj-tött össze a „szörnyű idők” előli mene-dékül. Száz görög, latin, angol, francia, német, olasz verset, azét a szellemi

Európáét, amely akkor, 1944-ben, meg-semmisítve, megfélemlítve, lealacsonyít-va és arcul köpve rejtőzött könyvek lapjai között. Erről beszélni, ezt idézni a maga módján hősi tett volt, ha — eszközeit, hatását tekintve — nem is eredményes. Most új kiadásban kaptuk kézhez Szerb Antal üzenetét, egy csok-rot azokból a virágokból, amelyeket az irodalomnak ez az értője szeretett. Verseket, amelyeket a halálra várva ol-vasott.

Tíz témakörbe csoportosította a ver-seket Szerb Antal és ilyen címeket adott nekik: magányosok, szeretők, is-tenek, halandók, állatok, nosztalgiaik, sor-sok, éjszakák, bánatok, hatalmak, látó-mások. Ezek a címek egyben nagyon jellemző módon villantják fel Szerb Antal egyéniségét is, a magára olvas-ható versek színei keverednek azokkal az érzésekkel, amelyek boldog és békés időkben éppúgy megteremnek, mint a harcok vérözönében. Érdekes ellentétek támadnak így az olvasóban és támad-hattak Szerb Antalban is, amikor vá-logatta és olvasgatta ezeket a verseket.

A bombák robbanása közben Wordsworth Táncoló tűzliliomai meny-nyire másképp és mégis mennyire jel-lemzően, mondhatnánk titkosan utal-nak és találnak célba az olvasóban.

Sétáltam, mint a felhő, melyet
szél hajt, céltalan, könnyedén,
s egyszer csak egy sor, egy sereg
aranyliliom tűnt elém,
a tó partján, a fák alatt
ringtak, táncoltak almatag.

Szabó Lőrinc)

Vagy nem volt aktuális Leopradi A remete rigó című verse?

Nem kellett, nem is tudom, miért,
[sőt]

Töletek mehekülök,
Hazámban idegenként,...

(Sík Sándor)

S hogy száll fel Nietzsche Elhagyatva
című versében a válogató magános
és bánattal telt sóhaja:

A varjúraj
város felé surrog tova:
hó lesz hamar –
boldog, kinek van otthona...

(Képes Géza)

A magára is olvasható jegyek után
az olvasó a szerelem örök problémájá-
val találkozik. Theokritost, Vogelweidet,
Goethet, Shakespeare-t, Elisabeth
Browningot, Petrarcat és a világirodal-
om sok nagy költőjét találjuk meg eb-
ben a részben. Szerb Antal törekvései
és szempontjai itt is nyilvánvalók:
egyfelől örök emberi értéket idézni fel
az értékek devalválódásának korszaká-
ban, másfelől élesen szembeállítani a
szeretetet a kor árasztotta gyűlölettel.

Ezt szemlélteti az Istenek címet vi-
selő ciklusban Schiller Görögország
istenei című versével:

Visszatértek ők hát s minden szépet,
visszavittek, minden magasat,
minden ép színt, minden égő képet,
s itt maradtak a kihűlt szavak.
mi a dalban él fent halhatatlan,
lent a létben elmerül.

(Gulyás Pál)

Érdekes azonban megfigyelni, hogy irá-
nyítja Szerb Antal válogató kezét min-
denütt élete konkrét borzalma. Hölderlin
Hyperion sorsdálában ismét saját hely-
zetét olvassa ki:

De ránk ideleonn
nem vár nyugalom sohasem.
Vaktában csak egy
órától a másikig

úgy sodródnak az átok-
verte halandók,
mint hullámok
szirtről szirtre zuhanva,
míg elnyeli őket a vak szakadék.

(Képes Géza)

Igy rak Szerb Antal szín mellé színt,
érzés mellé érzést a legnagyobbak meg-
fogalmazásában. Több mint kétezer év-
nyi az ív, ami időben összeköti a költő-
ket egymással. És békésen símulnak be-
le a német és az angol, az olasz és a
francia költők hangjai ebbe a koncert-
be, amit Szerb Antal varázsolt elő egy
öldöklő háború utolsó előtti esztendejé-
ben! Tudatosan hirdeti, hogy a lövész-
árok szakadécai nem végleg szakították
szét az emberiséget, ha a jelenben
nem is, de a világ kétezer éves múltjáb-
an a legszorosabban összetartoznak és
összefognak tartozni a jövőendőben, egy
békés korszak boldog ölén is.

A magyar műfordítók legjobbjainak
teljesítménye pedig méltóan adja visz-
sza az eredeti szövegek mondanivalóját,
erről mindenki meggyőződhetik, hisz a
kiadás kétnyelvű.

A mai olvasó már csak száz nagyon
szép verset, a világirodalom valóban
száz gyöngyszemét kapja kézhez ebben
a kötetben állandó útítársul és olvas-
mányul. Ma már a válogatás tendenció-
zus éle eltompult, a versek elvesztették
pillanatnyi időszerűségüket és csak a
remekművek korszakokat, évezrede-
ket túlélő örök időszerűsége árad belő-
lük.